

Hallituksen esitys Eduskunnalle ehdonalaista vapauttamista koskevien säännösten muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Mahdollisuutta päästää vanki ehdonalaiseen vapauteen ehdotetaan laajennettavaksi lyhentämällä rangaistuslaitoksessa suoritettava ehdoton vähimmäisaika nykyisestä kolmesta kuukaudesta 14 päivään. Vastaavasti ehdotetaan, että koeaikana tehdyn rikoksen vuoksi ehdonalaisen vapautensa menettänyt vanki voitaisiin päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan määräosan uudesta rangaistuksesta sekä yhden kuukauden jäännösrangaistuksesta. Nykyään ehdonalainen vapauttaminen on mahdollista tällaisessa tapauksessa aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua. Pelkän käytösrikkomuksen johdosta ehdonalaisen vapautensa menettänyt saataisiin ehdotuksen mukaan päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan jäännösrangaistuksesta vähintään kuukauden nykyisen kolmen kuukauden asemesta. Ehdonalaisen vapauttamisen edellytyksiä ei muutettaisi

muissa suhteissa. Vapauttaminen voisi siis edelleen tulla kysymykseen vangin suoritettua rangaistuslaitoksessa kaksi kolmannesta tai, milloin on erityisiä syitä, puolet rangaistuksesta.

Ehdonalaisesti vapautetun koeaika on nykyisen lain mukaan jäännösrangaistuksen pituinen, kuitenkin enintään kolme vuotta. Koeajalle ei ole säädetty vähimmäiskestoja. Esityksessä ehdotetaan, että koeaika olisi pituudeltaan vähintään kolme kuukautta. Lisäksi ehdotetaan, että käytännössä vähämerkityksisestä pakollisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta luovuttaisiin ja että vankilan johtokunta voisi rangaistusajan pituudesta riippumatta päättää ehdonalaisesta vapauttamisesta oikeusministeriön vahvistamien ohjeiden mukaisesti.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan suunnilleen puolen vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on sen hyväksynyt.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	9
1. Esityksen tavoitteet	3	1. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta	9
2. Voimassa olevat säännökset	4	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	11
3. Aikaisemmat uudistusehdotukset ja asian valmistelu	5	3. Voimaantulo	11
4. Uudistuksen sisältö	5		
4.1. Vähimmäisaika harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen päästämislle	5	LAKITEKSTI	12
4.2. Pakollinen ehdonalainen vapauttaminen	6	Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta	12
4.3. Ehdonalaisen vapautensa menettäneen uudelleen vapauttaminen	6		
4.4. Ehdonalaisesta vapauttamisesta päättäminen	7	LIITE	14
4.5. Koeajan vähimmäispituus	8	Rinnakkaistekstit	14
5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	9		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen tavoitteet

Esitys ei sisällä ehdotuksia, jotka olennaisesti muuttaisivat ehdonalaiseen vapauteen päästämässä noudatettuja periaatteita.

Nykyisessä laissa säädetyistä ehdonalaista vapauttamista koskevista vähimmäismääräajoista johtuu, että enintään kolmen kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen tuomittu joutuu suorittamaan koko rangaistuksensa rangaistuslaitoksessa. Jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty on menettänyt vapautensa koeaikana tehdystä rikoksesta tuomitun lyhyen vankeusrangaistuksen johdosta, hän voi päästä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan suoritettuaan uutta rangaistusta ja sen kanssa yhteenlaskettua jäännös-rangaistusta kuusi kuukautta. Näistä vähimmäismääräajoista johtuu, että tuomittu voisi päästä samana ajankohtana ehdonalaiseen vapauteen, vaikka hänet olisi tuomittu huomattavasti pitempäänkin vankeusrangaistukseen. Kun tuomioistuinten rangaistuskäytäntö on vähitellen lieventynyt, vähimmäismääräaikojen kynnysvaikutus on vastaavasti korostunut.

Ehdotetuilla lainmuutoksilla ulotettaisiin ehdonalainen vapauttaminen koskemaan myös lyhyisiin vankeusrangaistuksiin tuomittuja ja saatettaisiin heidät ehdonalaisessa vapauttamisessa yhdenvertaiseen asemaan pitempään vankeusrangaistukseen tuomittujen kanssa. Vastaavasti lakiehdotuksella pyritään siihen, että se ajankohta, jolloin koeaikana tehdyn rikoksen johdosta ehdonalaisen vapautensa menettäneellä on mahdollisuus päästä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen, riippuisi nykyistä enemmän tästä uudesta rikoksesta tuomitun rangaistuksen pituudesta.

Ehdonalaiseen vapauteen päästetyn koeaika on nykyisin rangaistuksesta jäljellä oleva aika. Jos tämä säännös jäisi muuttumattomana voimaan, lyhyttä vankeusrangaistusta suorittamasta ehdonalaisesti vapautetun koeaika jäisi epätarkoituksenmukaisen lyhyeksi. Jotta näissä tapauksissa tarvittaessa voitaisiin järjestää valvonta ja jotta vapauttamisen ehdollisuudella olisi vaikutusta vapautetun uusintarikollisuutta estävänä pidäk-

keenä, ehdotetaan säädettäväksi, että koeajan vähimmäiskesto olisi kolme kuukautta.

Täytäntöönpanojärjestelmää yksinkertaistettaisiin kumoamalla pakollista ehdonalaista vapauttamista koskeva säännös. Käytännössä se on tullut varsin harvoin sovellettavaksi, mutta aiheuttanut hallinnollista vaivaa.

Kun vapausrangaistusten täytäntöönpanoa koskevaa lainsäädäntöä vuonna 1974 annetulla lailla (612/74) monilta osin uudistettiin, siirrettiin useiden asioiden ratkaisovaltaa oikeusministeriön vankeinhoito-osastolta rangaistuslaitoksille. Koska tästä on saatu hyviä kokemuksia, siirrettäisiin ehdotuksen mukaan ehdonalaista vapauttamista koskevat päätökset nykyistä useammassa tapauksissa vankilan johtokunnalle. Soveltamiskäytännön yhdenmukaisuus voidaan kokemuksen mukaan riittävästi turvata oikeusministeriön antamalla yksityiskohtaisilla ohjeilla.

Esityksen välittömänä tavoitteena ei ole vaikuttaa vankilukuun. Ehdotetut säännökset hieman lisäävät pitkiin rangaistuksiin tuomittujen uusijoiden ja jonkin verran lyhentäisivät lyhyisiin rangaistuksiin tuomittujen uusijoiden ja ensikeräisten vankilassa suoritettavaa rangaistuksen osaa. Uudistuksen toteuttaminen tulisi todennäköisesti hieman vähentämään vankilukua.

Julkisuudessa on esitetty kannanottoja, joiden mukaan ehdonalaista vapauttamista koskevaan säännöstöön olisi tehtävä syvällisempiäkin muutoksia kuin mitä tässä esityksessä ehdotetaan. Oikeusministeriön vuonna 1980 rikoslain kokonaisuudistusta valmistelemaan asettaman hankeorganisaation tehtävänä on harkita myös, mitä muutoksia on tehtävä rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään. Silloin ehdonalaista vapauttamista koskeva säännöstökin tulee tarkastettavaksi. Sen vuoksi tässä lakiehdotuksessa ei ole puututtu ehdonalaista vapauttamista koskevan järjestelmän perusteisiin, vaan on tyydytty ehdottamaan muutoksia eräisiin epäoikeudenmukaisiksi koettuihin säännöksiin, joita koskevat muutokset helposti voidaan toteuttaa osittaisuudistuksinkin.

2. Voimassa olevat säännökset

Ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset sisältyvät rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen (RTA) 2 luvun 13, 14, 14 a, 15—18 ja 18 a §:ään sekä 5 luvun 9 ja 10 §:ään. Nuorina rikoksentehtäjinä nuorisovankilaan määrättyjä, vaarallisia rikoksenuusijoita ja siviilipalveluksen välttämiseksi tuomittuja koskevat tässä selostettavista poikkeavat säännökset. Vuosittain vankilasta vapautuu 7 000—8 000 vankia, joista noin 70 prosenttia ehdonalaisesti.

Ehdonalaisen vapauden edellytykset. Säännökset ehdonalaisen vapauden edellytyksistä koskevat määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavia. Elinkaudeksi vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan vapauttaa ehdonalaisesti vain armahduksella.

Ehdonalainen vapauttaminen on joko harkinnanvarainen tai pakollinen. *Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseseen vapauteen* vanki voidaan päästää, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmannesta tai, milloin ehdonalaiseseen vapauttamiseen on erityisiä syitä, puolet rangaistuksestaan. Kummassakin tapauksessa edellytetään lisäksi, että rangaistusta on suoritettu vähintään kolme kuukautta.

Käsiteltäessä vangin päästämistä harkinnanvaraiseen ehdonalaiseseen vapauteen on harkinnassa otettava huomioon rikoksen laatu ja syyt, vangin aikaisempi elämä ja käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa sekä ne olosuhteet, joihin hän vapaaksi päästyään joutuu, sekä selvitys siitä, että hänellä on rehellinen toimeentulo, ja voidaanko olettaa hänen vastaisuudessa elävän nuhteettomasti.

Kun rangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja rangaistuksesta on suorittamatta vain kuudesosa, vanki on päästettävä *pakolliseen ehdonalaiseseen vapauteen*, jolle oikeusministeriö toisin määrää. Kesken oleva kurinpitörangaistuksen täytäntöönpano muodostaa esteen pakolliselle ehdonalaiselle vapautumiselle. Käytännössä pakollinen ehdonalainen vapautuminen tulee kysymykseen suhteellisen harvoin. Esimerkiksi vuonna 1984 vain 82 vankia vapautui pakolliseen ehdonalaiseseen vapauteen.

Harkinnanvarainen ehdonalainen vapauttaminen on suhteellisen kaavamaisista. Ensikertaiset vangit vapautuvat, kun he ovat suorittaneet puolet rangaistuksestaan, mutta muut lähes poikkeuksetta vasta, kun rangaistuksesta on suoritettu kaksi kolmannesta. Ensikertaisena pidetään myös sellaista rikoksenuusijaa, jolla on vähintään kol-

men vuoden rikokseton kausi siitä, kun hän viimeksi vapautui vankilasta. Noin 40 prosenttia ehdonalaisesti vapautuvista vapautuu suoritettuun puoleen rangaistuksestaan. Edellä mainituista säännöistä poiketaan vain harvoilla, käytännössä vakiintuneilla perusteilla. Tällaisia ovat esimerkiksi rikoksen nopea uusiminen vapautumisen jälkeen, useat törkeät väkivalta- tai huumausainerikokset tai useat törkeät kurinpitörikkomukset. Ehdonalainen vapautuminen lykkääntyy tällöin yleensä kahdella kuukaudella.

Ehdonalaisen vapauden menettäminen. Ehdonalaisen vapauden oikeusvaikutukset on kytketty *koeaikaan*. Ehdonalainen vapaus voidaan julistaa menetetyksi koeaikana tehdyn rikoksen tai käytösrikkomuksen johdosta. Ehdonalaisen vapauteen päästetty on silloin jälleen pantava rangaistuslaitokseen suorittamaan jäänösrangaistustaan ja mahdollista uutta rangaistusta. Koeaika on pituudeltaan jäänösrangaistuksen pituinen, kuitenkin enintään kolme vuotta. Käytösrikkomuksen perusteella koeaikaa voidaan pidentää enintään kahdella vuodella.

Ehdonalaisen vapauteen päästäminen uudelleen. Kun ehdonalaisessa vapaudessa oleva on menettänyt vapautensa uuden rikoksen johdosta, josta on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, jäänösrangaistus ja uusi rangaistus lasketaan yhteen ja vanki voi päästä uudestaan harkinnanvaraiseen ehdonalaiseseen vapauteen, kun hän on suorittanut kaksi kolmannesta tai, erityisistä syistä, puolet *uudesta* rangaistuksesta. Kummassakin tapauksessa edellytetään lisäksi, että hän on suorittanut yhteenlaskettua rangaistusta vähintään kuusi kuukautta. Pakolliseen ehdonalaiseseen vapauteen vanki päästetään, kun hänellä on yhteenlasketusta rangaistuksesta suorittamatta enää kuudetta osaa uudesta rangaistuksesta vastaava aika, kuitenkin aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua.

Jos ehdonalaisessa vapaudessa oleva on menettänyt vapautensa käytösrikkomuksen johdosta tai sellaisen rikoksen vuoksi, josta ei ole tuomittu ehdotonta vankeusrangaistusta, hän voi päästä uudestaan ehdonalaiseseen vapauteen, kun hän on suorittanut jäänösrangaistusta vähintään kolme kuukautta.

Kaikissa tapauksissa ehdonalaisen vapautensa menettänyt joutuu olemaan rangaistuslaitoksessa vähintään kaksi kuukautta, vaikka jäänösrangaistus olisikin tätä lyhyempi.

Ehdonalaisesta vapautumisesta päättää vankilan johtokunta, milloin rangaistusaika on enintään kaksi vuotta, ja muussa tapauksessa oikeus-

ministeriö. Oikeusministeriössä asia ratkaistaan oikeusministeriön istunnossa (laki eräiden asioiden ratkaisemisesta oikeusministeriön istunnossa; 324/70).

Oikeusministeriön pysyväismääräysten mukaan ratkaistaan ministeriön istunnossa vangin ehdonalaiseen vapauteen pääsyä koskeva asia silloin, kun joko uusi rangaistus tai jäännösrangaistus on yli kaksi vuotta. Päätöstä, jolla johtokunta on määrännyt vangin päästettäväksi ehdonalaiseen vapauteen myöhemmin kuin kahden viikon kulluttua siitä, jolloin tämä aikaisintaan voisi vapautua, pidetään sellaisena kielteisenä päätöksenä, joka on alistettava ratkaistavaksi oikeusministeriön istunnossa.

3. Aikaisemmat uudistusehdotukset ja asian valmistelu

Ehdonalaista vapautta koskevia säännöksiä on ehdotettu muutettaviksi useassa 1960- ja 1970-luvun mietinnössä.

Ehdonalaiseen vapauteen päästämisen vähimmäisajan lyhentämistä on ehdottanut oikeusministeriön vuonna 1976 asettama työryhmä mietinnössään Ehdonalainen vapaus (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 4/1977). Vähimmäisajaksi ehdotettiin 14 vuorokautta.

Pakollisen ehdonalaisen vapauden kumoamista ovat ehdottaneet vapausrangaistuskomitea (komiteamietintö 1969: A 4) ja edellä mainittu oikeusministeriön työryhmä. Vapausrangaistuskomitea on lisäksi ehdottanut kumottavaksi säännöksen, jonka mukaan ehdonalaisen vapautensa menettänyt joutuu olemaan kaksi kuukautta vankilassa, vaikka jäännösrangaistus on tätä lyhyempi.

Vapausrangaistuskomitean mietinnössä on myös esitetty jäännösrangaistuksen ohella muuta rangaistusta suorittaville säädetyn kuuden kuukauden vähimmäisajan alentamista neljään kuukauteen. Kriminaalihuoltokomitean (komiteamietintö 1972: A 1) esityksen mukaan ehdonalaisen vapautensa menettänyt vanki pääsisi uudestaan ehdonalaiseen vapauteen suorittuaan puolet yhteenlasketusta rangaistuksesta. Edellä mainitun oikeusministeriön työryhmän ehdotuksen mukaan vanki pääsisi uudelleen ehdonalaiseen vapauteen suorittuaan puolet uudesta rangaistuksesta ja lisäksi neljäsosan jäännösrangaistuksesta vähimmäisajan ollessa tällöinkin 14 vuorokautta. Jäännösrangaistuksesta

pantaisiin säännönmukaisesti täytäntöön korkeintaan kuusi kuukautta.

Oikeusministeriön työryhmän mietintö lähetettiin lausunnon antamista varten 20 viranomaiselle ja järjestölle. Tiivistelmä lausunnoista on julkaistu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisussa 1/1978.

Laintarkastuskunta on antanut lausunnon (n:o 3/1986) ehdotuksesta täksi esitykseksi.

4. Uudistuksen sisältö

4.1. Vähimmäisaika harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen päästämiseksi

RTA:n 2 luvun 13 §:n 1 momentin pääsääntön mukaan ehdonalainen vapauttaminen on nykyisin mahdollista, kun rangaistuksesta on suoritettu kaksi kolmannesta, ja erityisten syiden nojalla, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Kummassakin tapauksessa edellytetään kuitenkin, että vanki on suorittanut rangaistuksestaan kolme kuukautta. Tätä lyhyemmät rangaistukset on suoritettava kokonaisuudessaan vankilassa.

RTA:n alkuperäisten säännösten mukaan voitiin määrääkseen vapausrangaistukseen tuomituista ehdonalaisesti vapauttaa vain ne, joiden rangaistus oli vähintään kolme vuotta. Vuonna 1921 toteutetun lainmuutoksen jälkeen vanki saattoi vapautua ehdonalaisesti, kun hän oli suorittanut rangaistuksestaan kaksi vuotta, vuonna 1931 säädetyn lain mukaan, kun hän oli suorittanut rangaistustaan vähintään kuusi kuukautta, ja vuonna 1966 säädetyn lain nojalla, kun hän oli suorittanut sitä vähintään neljä kuukautta. Nykyinen kolmen kuukauden vähimmäisaika tuli voimaan 1 päivänä helmikuuta 1976.

Vähimmäisajasta riippuu ehdonalaisen vapauttamisen sovellutusala. Mitä pitempi tämä aika on, sitä vähemmän käyttöä jää ehdonalaiselle vapautumiselle. Edellisessä kappaleessa mainitut vähimmäisajan muutokset ovat jatkuvasti laajentaneet ehdonalaisen vapauttamisen sovellutusala.

Pitkää vähimmäisaikaa vastaan puhuu pyrkimys saattaa vangit yhdenvertaiseen asemaan ehdonalaisessa vapautumisessa. Nykyisin vapautuvat esimerkiksi ensikertaisista vangeista yhtä pitkän vankila-ajan jälkeen ne, joille tuomittu vankeusrangaistus on 3—6 kuukautta. Lokakuun 1 päivänä 1984 näiden vankien määrä oli 250. Mitä pitempi vähimmäisaika on, sitä useammat vain verrattain vähäisestä rikoksesta tuomitut joutuvat

suorittamaan koko rangaistuksen vankilassa ehdonalaiseen vapauteen pääsemättä.

Pohjoismaisen rikosoikeuskomitean mietinnössä Villkorlig frigivning (NU A 1978:6) Pohjoismaat Tanskaa lukuun ottamatta katsoivat, että ehdonalaisen vapauttamisen vähimmäisaika olisi kumottava kokonaan tai sen tulisi joka tapauksessa olla mahdollisimman lyhyt. Oikeusministeriön työryhmä ehdotti edellä mainitussa mietinnössä vuodelta 1977 vähimmäisajan lyhentämistä 14 päivään. Tuolloin eräissä mietinnöstä aneetuissa lausunnoissa 14 päivää pidettiin liian lyhyenä siksi, että rangaistusajkoja ei aina ehditä laskea niin lyhyessä ajassa. Nykyisin tämä näkökohta ei ole uudistuksen esteenä. Laintarkastuskunta ehdotti mainitussa lausunnossaan vähimmäisajaksi kuukautta.

Jotta myös verrattain vähäisestä rikoksesta lyhyeen vankeusrangaistukseen tuomitut pääsisivät osallisiksi ehdonalaisen vapauden edusta, ehdotetaan nyt, että vähimmäisaika ehdonalaiseen vapauteen päästämiseksi olisi 14 päivää.

4.2. Pakollinen ehdonalainen vapauttaminen

RTA:n 2 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan vanki, jonka määräaikaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja jonka rangaistuksesta on suorittamatta ainoastaan kuudesosa, on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen, jollei suorittamatta oleva kurinpitörangaistus aseta esteitä vapauttamiselle. Luvun 16 §:n 3 momentissa on säännös jäännösrangaistusta muun rangaistuksen ohella suorittavan vangin päästämisestä pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen. Sen mukaan kuudesosa lasketaan uudesta rangaistuksesta. Oikeusministeriö voi kummassakin tapauksessa kuitenkin määrätä, että rangaistus on suoritettava kokonaisuudessaan rangaistuslaitoksessa.

Pakollinen ehdonalainen vapautuminen otettiin käyttöön vuonna 1931 säädetyllä lailla, jolloin myös säädettiin, että ehdonalaisessa vapaudessa olevan koeaika on jäännösrangaistus lisättyinä vuodella. Muutoksella pyrittiin siihen, että vanki, jota ei katsottu voitavan vapauttaa harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen, voitaisiin kuitenkin vapaututtuaan asettaa valvontaan. Tavoitteena oli saada kaikki vapautuvat vangit valvontaan, lukuun ottamatta niitä, joilla oli suoritettavanaan lyhyt, enintään 6 kuukauden vapausrangaistus, joka suoritettiin kokonaan rangaistuslaitoksessa. Koska valvonnanalaisuuden katsottiin

merkitsevän rangaistuksen koventamista, pidettiin kohtuullisena, että vanki samalla saisi jonkin verran lyhennystä rangaistukseen, joka hänen oli suoritettava rangaistuslaitoksessa.

Voimassa olevien säännösten ja niiden soveltamisohjeiden mukaan muun muassa lyhyt jäännösrangaistus on sellainen erityinen syy, jonka perusteella vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen ilman valvontaa. Näin ollen kaikkia pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen päästettäviä ei enää määrätä valvontaan.

Muissa pohjoismaissa pakollista ehdonalaista vapauttamista ei tunneta. Muun muassa tästä syystä vapausrangaistuskomitea ehdotti, että säännökset vangin päästämisestä pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen olisi kumottava.

Periaatteessa kaikille määrääkaikaisille vankeusrangaistuksille on laskettava pakollisen ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta, vaikka tällainen vapauttaminen vain suhteellisen harvoin tulee kysymykseen. Jos vangin rangaistusajaksi täytäntöönpanon kestäessä muuttuu, pakollisen ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta on laskettava uudestaan.

Ehdonalaista vapauttamista koskevien säännösten yksinkertaistamiseksi ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta aiheutuvan turhan työn poistamiseksi ehdotetaan, että säännökset pakollisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta kumotaan.

4.3. Ehdonalaisen vapautensa menettäneen uudelleen vapauttaminen

Ehdonalaisen vapautensa menettäneen uudelleen vapauttamisesta säädetään RTA:n 2 luvun 16 §:n 1-3 momentissa. Nykyisen sisältönsä säännökset saivat 1 päivänä syyskuuta 1966 voimaan tulleella lailla.

Pykälän 1 momentissa on säännökset siitä, milloin ehdonalaisen vapautensa menettänyt voidaan aikaisintaan vapauttaa ehdottomasti. Säännöksen mukaan ehdonalaisen vapautensa menettäneen on oltava laitoksessa vähintään kaksi kuukautta, vaikka jäännösrangaistus olisikin tätä lyhyempi. Kun vähimmäisaika vuoden 1931 lainuudistuksen yhteydessä otettiin lakiin, sitä perusteltiin rangaistusuhan tehostamisella ja vankeinhoidollisilla syillä. Ehdonalaisen vapautensa menettäneen pitämistä vankilassa yli rangaistusajan ei kuitenkaan voida perustella sen enempää vankeinhoidollisilla kuin yleisestävilläkään syillä. Sellainen on myös vastoin rikosoikeudellisia periaatteita. Sen vuoksi ehdotetaan, että edellä mai-

nittu kahden kuukauden vähimmäisaika poistetaisiin.

Pykälän 2 momentissa säädetään ehdonalaisesta vapautumisesta, kun ehdonalainen vapaus on määrätty menetetyksi käytösrikkomuksen vuoksi tai sellaisen uuden rikoksen johdosta, josta ei ole välittömästi tuomittu vapausrangaistusta. Yksinomaan jäännösrangaistusta suorittava vanki voidaan uudelleen päästää ehdonlaiseen vapauteen hänen suoritettuaan jäännösrangaistusta vähintään kolme kuukautta. Jäännösrangaistusta pannaan tällaisessa tapauksessa täytäntöön ehdonalaisen vapauden ehdoista poikkeavan elämäntavan katkaisemiseksi ja tuntevan varoituksen antamiseksi ehtoja rikkoneelle. Seuraamus on kohtuuttoman ankara. Siksi ehdotetaan jäännösrangaistuksen suorittamista koskevan kolmen kuukauden vähimmäisajan alentamista yhteen kuukauteen. Milloin jäännösrangaistus on kuukautta lyhyempi, vanki kuitenkin vapautuu ehdottomasti 16 §:n 1 momentissa säädettyssä järjestyksessä oltuaan laitoksessa jäännösrangaistuksen ajan.

Pykälän 3 momentissa säädetään ehdonalaisesta vapautumisesta silloin, kun vapaus on julistettu menetetyksi uuden rikoksen vuoksi, josta tuomitaan ehdoton vankeusrangaistus. Ehdonalaisen vapautensa menettänyt voidaan päästää ehdonlaiseen vapauteen aikaisintaan hänen suoritettuaan yhteenlaskettua rangaistusta kuusi kuukautta.

Uuden rangaistuksen ja jäännösrangaistuksen yhteenlasketun ajan ollessa enintään kuusi kuukautta tuomittu joutuu siten suorittamaan koko yhteenlasketun rangaistuksensa rangaistuslaitoksessa. Osan jäännösrangaistustaan joutuu suorittamaan myös vanki, jonka uusi rangaistus on alle kuusi kuukautta, mutta yhteenlaskettu rangaistusaika ylittää tuon ajan. Milloin suoritettavana on yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu vähintään yhdeksän kuukauden rangaistus, jäännösrangaistus ei vaikuta 13 §:n 1 momentin mukaisia vapautumisajankohtia laskettaessa.

Vaikka rikoksen uusiminen koeaikana on joutanut jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoon, tämä seuraamus on ollut sitä vähäisempi, mitä tärkeämpään rikokseen ehdonalaisessa vapaudessa oleva on syyllistynyt. Sen vuoksi ehdotetaan, että edellä mainittu kuuden kuukauden vähimmäisaika muutettaisiin siten, että vanki voitaisiin päästää ehdonlaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan 13 §:n 1 momentissa tarkoitettua määräänsä uudesta rangaistuksesta sekä sen lisäksi yhden kuukauden. Näin ehdona-

laisen vapauden menetykseuraamus kohdistuisi tasapuolisemmin kaikkiin tuon vapauden menettäneisiin.

4.4. Ehdonalaisesta vapauttamisesta päättäminen

RTA:n 2 luvun 13 §:n 1 momentin mukaan vangin ehdonlaiseen vapauteen päästämistä päättää joko oikeusministeriö tai vankilan johtokunta. Ratkaisuvalltaa ei saa siirtää johtokunnalle, jos vangin rangaistusaika on kahta vuotta pitempi. Jos ratkaisuvallta kuuluu johtokunnalle, se on velvollinen alistamaan kielteiset päätökset oikeusministeriölle.

Edellä mainitun säännöksen soveltamisesta on annettu tarkempia määräyksiä oikeusministeriön päätöksillä. Näiden mukaan ehdonalaisesta vapauttamisesta päättää oikeusministeriö, jos vangin uusi rangaistus, mahdollista jäännösrangaistusta mukaan lukematta, tai jäännösrangaistus on kahta vuotta pitempi. Jos sitä vastoin sekä uusi rangaistus että jäännösrangaistus kumpikin ovat enintään kaksi vuotta, ratkaisuvallta kuuluu johtokunnalle, vaikka uusi rangaistus ja jäännösrangaistus yhteenlaskettuna olisivat kahta vuotta pitempi. Päätöstä, jolla johtokunta on määrännyt vangin vapauttavaksi ehdonalaisesti myöhemmin kuin kahden viikon kuluttua siitä, jolloin johtokunta aikaisintaan voisi päästää hänet ehdonlaiseen vapauteen, on pidettävä sellaisena kielteisenä päätöksenä, joka on alistettava. Johtokunnat eivät kuitenkaan ole kovin usein käyttäneet mahdollisuutta lykätä ehdonalaista vapauttamista kahdella viikolla, vaan ovat alistaneet kielteiset päätöksensä oikeusministeriölle, jolloin ehdonalainen vapauttaminen yleensä on lykkäännyt 1-2 kuukaudella.

Harkittaessa kysymystä vangin päästämistä ehdonlaiseen vapauteen on 2 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan otettava huomioon hänen rikoksensa laatu ja syyt, vangin aikaisempi elämä ja käyttäytyminen vankilassa sekä ne olosuhteet, joihin hän vapaaksi päästyään joutuu, ja voidaan olettaa hänen vastaisuudessa elävän nuhteettomasti. Jos vanki on menettänyt ehdonalaisen vapautensa, menettämisen syy on lisäksi otettava huomioon.

Ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisperusteista ei ole olemassa kirjoitettuja ohjeita. Lykkäämisperusteet perustuvat vakiintuneeseen käytäntöön, jota oikeusministeriön istunto päätöksillään ohjaa. Ehdonalaista vapauttamista lykätään

säännönmukaisesti, jos vanki on syyllistynyt uuteen rikokseen kahden kuukauden kuluessa vapautumisestaan, jos vangilla ennestään on yli kahden vuoden pituinen jäännösrangaistus, joka vielä pitenee, tai jos vanki on syyllistynyt poistumislupaehtoien rikkomiseen. Näissä tapauksissa ehdonalaista vapauttamista lykätään yleensä kahdella kuukaudella vähimmäisajasta. Jos samanaikaisesti on olemassa useita lykkäämisperusteita, ehdonalainen vapautuminen saattaa lykkääntyä neljällä, ja poikkeuksellisesti, jos vanki on moninkertainen uusija, kuudella kuukaudella.

Edellä mainittuja perusteita harkinnanvaraisempi lykkäämisperuste on huono käytös vankilassa, mikä tarkoittaa, että vanki on syyllistynyt useaan kurinpitorikkomukseen. Ehdonalainen vapautuminen lykkääntyy tällöin yleensä korkeintaan kahdella kuukaudella.

Rikoksen laadun perusteella ehdonalaista vapauttamista lykätään hyvin harvoin, yleensä vain, jos vanki toistuvasti on syyllistynyt törkeisiin väkivaltarikoksiin ja uusimistiskiä voidaan pitää varteenotettavana. Vapautuminen lykkääntyy tällöin usealla kuukaudella, joskus jopa vuodella.

Vankeusrangaistusta suorittavaa, joka on samalla vangittuna muusta rikoksesta, ei päästetä ehdonalaiseen vapauteen tutkintavangiksi. Keskenäinen oikeusjuttu voi myös aiheuttaa ehdonalaisten vapauttamisen lykkäämisen, vaikka vanki ei sen johdosta ole vangittuna.

Johtokunnan päätöksellä vapautuu vuosittain noin 3 300 vankia ja oikeusministeriön päätöksellä noin 2 000 vankia. Vuosittain käsitellään oikeusministeriössä noin 3 500 ehdonalaista vapauttamista koskevaa asiaa. Osa niistä on sellaisia, joissa vangin rangaistusajaksi on kahta vuotta pitempi, ja osa tapauksia, joissa johtokunta ei ole päästänyt vankia ehdonalaiseen vapauteen viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, jolloin vanki olisi voinut aikaisintaan vapautua.

On hyvin tärkeitä, että vapauttamisasiossa noudatetaan yhdenmukaista käytäntöä, koska vankien yhdenvertaisuutta muuten loukataan. Samalla kun varmistetaan käytännön yhdenmukaisuus, olisi myös pyrittävä vähentämään turhia käsittelyvaiheita vapauttamisasiossa.

Nykyinen kieltö siirtää päätösvaltaa johtokunnille tähtää käytännön yhdenmukaistamiseen. Se aiheuttaa kuitenkin turhia käsittelyvaiheita, koska oikeusministeriö useimmissa tapauksissa vahvistaa johtokuntien esitykset. Tarpeettomat käsittelyvaiheet vältettäisiin ja samalla edistettäisiin nykyistä tehokkaammin käytännön yhtenäisyyttä, jos vankilan johtokunnalle annettaisiin oikeus

rangaistusajasta riippumatta päättää ehdonalaista vapauttamisesta, mutta tätä päätöksentekoa ohjattaisiin yksityiskohtaisin ohjein. Näissä ohjeissa määrättäisiin, milloin vanki voidaan aikaisintaan päästää ehdonalaiseen vapauteen. Johtokunnat voisivat kuitenkin ilman alistamisvelvollisuutta lykätä ehdonalaista vapauttamista enintään kuukaudella nykyisen kahden viikon sijasta. Tällöin vältettäisiin tarpeettomia alistamisia. Kuukautta pitemmät lykkäämiset olisi oikeus- turvasyistä edelleenkin säilytettävä alistamisvelvollisuuden alaisina.

Sen vuoksi ehdotetaan, että vankiloiden johtokunnat voisivat päättää ehdonalaista vapauttamisesta rangaistuksen pituudesta riippumatta. Käytännön yhdenmukaisuus varmistettaisiin siten, että oikeusministeriö antaisi ohjeet paitsi ehdonalaisten vapauttamisen vähimmäisajoista myös ehdonalaisten vapauttamisen lykkäämisperusteista. Lisäksi ehdotetaan, että johtokunta voisi enintään kuukaudella lykätä vangin päästämistä ehdonalaiseen vapauteen asiaa oikeusministeriön ratkaistavaksi saattamatta.

4.5. Koeajan vähimmäispituus

RTA:n 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan koeaika on ehdonalaisten vapautteen päästettävissä rangaistuksesta jäljellä oleva aika, kuitenkin enintään kolme vuotta. Koeaikaa voidaan käytösrikkomuksen vuoksi pidentää yhteensä enintään kahdella vuodella. Nykyisen sisältönsä pykälä sai vuonna 1975 tehdyllä lainmuutoksella, jolla koeaikaa lyhennettiin. Uudistusta perusteltiin muun muassa sillä, että uuden rikoksen riski on suurin välittömästi vapautumisen jälkeen ja vähenee sen jälkeen jyrkästi.

Pohjoismaainen rikosoikeuskomitea on edellä mainitussa mietinnössään Villkorlig frihet todennut, että koeajan ja siihen liittyvien oikeusvaikutusten säilyttäminen on tärkeää, jotta ehdonalaista vapauttamista olisi todellista merkitystä. Koeajan pituuden tulee olla suhteessa jäännösrangaistuksen pituuteen. Tätä voidaan perustella sillä, että koeaika ja siihen liittyvä rangaistusuhka muodostavat vastapainon sille rangaistusajan lyhentämiselle, jonka ehdonalainen vapautuminen muodostaa.

Komitea suositteli mietinnössään Suomessa voimassa olevaa järjestelmää, jonka mukaan koe-

ajan vähimmäispituus on sama kuin jäännösrangaistuksen pituus. Komitea katsoi kuitenkin, että koeaika voi ylittää jäännösrangaistuksen pituuden, jos jäännösrangaistus on hyvin lyhyt. Vähimmäisajaksi komitea hyväksyi enintään 3—6 kuukautta.

Ehdonalaisesti vapautettu vanki on valvonnassa, jolle häntä nimenomaisesti ole siitä vapautettu. Jotta valvonnalla olisi käytännön merkitystä, koeaika ei saisi olla aivan lyhyt. Tästä syystä ehdotetaan, että koeaika olisi vähintään kolme kuukautta, vaikka jäännösrangaistus olisikin tätä lyhyempi. Yhdenvertaisuuden vuoksi vähimmäisaika koskisi myös tapauksia, joissa vanki on vapautettu valvonnasta. Enimmäisaika kolme vuotta jäisi ennalleen.

5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Lukuun ottamatta sitä, että ehdotuksen mukaan nykyistä useammassa tapauksessa voitaisiin siirtää päätäntävaltaa ehdonalaista vapautta koskeissa asioissa oikeusministeriön vankeinhoitosastolta vankilan johtokunnalle, ehdotuksella ei ole organisatorisia vaikutuksia.

Ehdotusten toteuttaminen ei lisäisi eikä vähentäisi merkittävästi vähentäisi valtion menoja. Uudistukset jonkin verran vähentävät lyhyttä vankeusrangaistusta suorittavien vankien määrää ja hieman lisäävät niiden vankien määrää, jotka jäännösrangaistuksen lisäksi suorittavat vähintään kahdeksan kuukauden pituisia rangaistusta. Uudistusten on laskettu vähentävän päivittäistä vankilukua yhteensä enintään sadalla vangilla.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta

13 §. Pykälä sisältää nykyisin säännökset ehdonalaiseen vapauteen päästämisen edellytyksistä sekä päätöksenteosta.

1 momentti. Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen päästämisen muodollisten edellytysten mukaan voidaan määrääjäksi vankeusrangaistukseen tuomittu päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kaksi kolmannesta tai, milloin ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen on erityisiä syitä, puolet siitä, kummassakin tapauksessa vähintään kolme kuukautta.

Muutoksena ehdonalaisten vapautumisen muodollisiin edellytyksiin ehdotetaan, että viimeksi mainittu yleinen kolmen kuukauden vähimmäisaika alennetaan 14 päiväksi. Samalla ehdotetaan poistettavaksi sanonta ehdonalaisten vapauden harkinnanvaraisuudesta. Sanonta käy tarpeettomaksi, kun luovutaan pakollisesta ehdonalaista vapauttamisesta.

2 momentti. Momentin nykyisen sanamuodon mukaan siinä lueteltuja ehdonalaisten vapautta-

misen edellytyksiä sovelletaan vain päästettäessä ehdonalaiseen vapauteen pykälän 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Käytännössä 13 §:n 2 momentin harkintaperusteita sovelletaan myös, kun vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen 2 luvun 16 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa. Tämän vuoksi momenttiin ehdotetaan sellaista muutosta, että siitä poistettaisiin harhaanjohtava viittaus pykälän 1 momenttiin. Lisäksi ilmaus ”suorittamasta täytäntöönpantavana olevaa rangaistusta” ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana.

3 momentti. Momentti sisältää nykyisin säännökset pakollisesta ehdonalaista vapauttamisesta. Pakollista ehdonalaista vapautta koskevat säännökset ehdotetaan kumottaviksi. Momenttiin otettaisiin säännökset päätösvallassa ehdonalaista vapauttamista koskevista asioista.

Voimassa olevien säännösten mukaan vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä päättää joko oikeusministeriö tai vankilan johtokunta. Milloin rangaistusaika on yli kaksi vuotta, ratkaisusvaltaa ei saa siirtää johtokunnalle. Johtokunnan on alistettava oikeusministeriölle sellainen kielteinen päätös, jolla vangin ehdonalaista vapauttamista on päätetty lykätä yli kahdella viikolla siitä, kun vanki aikaisintaan olisi voinut vapautua.

Päätöksenteon yksinkertaistamiseksi ehdotetaan, että kaikki oikeusministeriön istunnossa nykyisin ratkaistavat ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevat asiat voitaisiin siirtää vankiloiden johtokuntien ratkaistaviksi. Ehdotuksen mukaan vankilan johtokunnan olisi saatettava vangin ehdonalaista vapauttamista koskeva kielteinen päätös oikeusministeriön käsiteltäväksi vain jos vapauttamista lykätään yli kuukauden. Vapauttamiskäytännön yhdenmukaistamiseksi tulee oikeusministeriön vankeinhoito-osasto laatimaan ohjeet lykkäämisperusteista.

4 momentti. Momentissa säädetään nykyisin, että jos vapausrangaistukset on RTA:n 2 luvun 1 a §:n mukaan laskettu yhteen, määräytyy vangin ehdonalaiseen vapauteen päästäminen rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan. Koska säännös on itsestään selvänä tarpeeton, se ehdotetaan kumottavaksi. Sen sijaan momenttiin ehdotetaan otettaviksi säännökset vangin kuulemisesta ehdonalaista vapauttamista koskevan päätöksenteon yhteydessä sekä päätösten perustelemisesta. Vapauttamista käsiteltäessä on vangille varattava tilaisuus tulla kuulluksi, ja selostus hänen lausumastaan on liitettävä ministeriöön toimitettaviin asiakirjoihin. Ehdotettu säännös vastaa asiallisesti nykyisen 13 §:n 1 momentin viimeistä lausetta. Lisäksi ehdotetaan, että kielteinen päätös on perusteltava.

16 §. Pykälässä ovat säännökset ehdonalaisten vapautensa menettäneen uudelleen vapauttamisesta sekä jäännösrangaistuksen vaikutuksesta vapauttamisen ajankohtaan.

1 momentti. Momentti koskee ehdonalaisten vapautensa menettäneen panemisesta uudelleen rangaistuslaitokseen suorittamaan jäännösrangaistustaan. Säännöksen mukaan ehdonalaisten vapautensa menettäneen on oltava laitoksessa vähintään kaksi kuukautta, vaikka jäännösrangaistus olisikin tätä lyhyempi.

Yleisperusteluissa esitetyistä syistä mainittu kahden kuukauden vähimmäisaika ehdotetaan poistettavaksi. Muilta osin ehdotettu säännös vastaa sisällöltään voimassa olevaa säännöstä.

2 momentti. Momentissa säädetään yksinomaan jäännösrangaistusta suorittavan vangin päästämistä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen. Vapautuminen on mahdollista vangin suorittamaa jäännösrangaistuksesta vähintään kolme kuukautta. Tämä kolmen kuukauden vähimmäisaika ehdotetaan lyhennettäväksi yhteen kuukauteen. Mikäli jäännösrangaistus olisi tätä lyhyempi, vanki vapautuisi 16 §:n 1 momentin

mukaisesti koko jäännösrangaistuksen suorittuttuaan.

Säännös kirjoitettaisiin nykyistä yksinkertaisemmin. Voimassa olevan lain mutkikas sanonta tarkoittaa yksinomaan jäännösrangaistusta suorittavaa vankia. Ehdotuksessa tämä sanottaisiin suoraan. Koska pakollinen ehdonalaisten vapauttaminen kumottaisiin, sana "harkinnanvaraiseen" poistettaisiin tästä momentista. "Kärsiminen" muutettaisiin nykykielen mukaisesti "suorittamiseksi".

3 momentti. Momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään siitä, milloin jäännösrangaistuksen lisäksi muuta välittömästi tuomittua vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen. Nykyisen säännöksen mukaan tällaista vankia ei voida päästää uudelleen harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen, ennen kuin hän on suorittanut yhteenlaskettua rangaistusta ajan, joka vastaa 13 §:n 1 momentissa säädettyä osaa muusta rangaistuksesta, kuitenkin vähintään kuusi kuukautta. Mainittu kuuden kuukauden vähimmäisaika ehdotetaan lyhennettäväksi siten, että vanki voitaisiin päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan 13 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräraosan uudesta rangaistuksesta sekä sen lisäksi yhden kuukauden.

Momentin ensimmäisen virkkeen sanat "välittömästi tuomittua" ehdotetaan tarpeettomina poistettaviksi. Samoin ehdotetaan kumottaviksi ensimmäisen virkkeen maininta harkinnanvaraisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta ja toisen virkkeen säännökset pakollisesta ehdonalaisesta vapauttamisesta yhdenmukaisesti 13 §:n 3 momentin säännösten kanssa. Momentin kirjoitustapa muutettaisiin yhdenmukaiseksi 2 momentin ehdotetun kirjoitustavan kanssa.

Nykyinen 4 momentti sisältää säännökset ehdonalaista vapauttamista koskevasta päätöksenteosta ja johtokunnan päätöksen alistamisesta oikeusministeriön ratkaistavaksi. Koska asiasta ehdotetaan otettaviksi säännökset 13 §:n 3 ja 4 momenttiin, ehdotetaan momentti tarpeettomana kumottavaksi. Ehdonalaisesta vapauttamisesta päätetään samassa järjestyksessä riippumatta siitä, onko tuomitulla suorittavanaan pelkkä jäännösrangaistus vai sen lisäksi muu rangaistus.

17 §:n 2 momentti. Koeaika on lainkohdan mukaan ehdonalaisten vapauteen päästettäessä jäljellä oleva rangaistus aika, kuitenkin enintään kolme vuotta. Tätä aikaa voidaan käytösrikkomuksen perusteella pidentää enintään kahdella vuodella. Koeajalle ehdotetaan säädettäväksi eri-

tyinen vähimmäispituus, joka olisi kolme kuukautta. Koeajan enimmäispituus ehdotetaan pyytettäväksi ennallaan.

Nykyisen lain käyttämän sanonnan ”vapaaksi päästettäessä rangaistuksesta jäljellä oleva aika” sijasta käytettäisiin sanontaa ”jäännösrangaistuksen pituinen”. Jäännösrangaistus on määritelty 16 §:n 1 momentissa vapaaksi päästettäessä rangaistuksesta jäljellä olevaksi ajaksi.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdonalaista vapauttamista koskevan päätösvallan siirtäminen nykyistä useammin vankiloiden johtokunnille edellyttää, että oikeusministeriö antaa ohjeet niistä perusteista, joiden vuoksi vapauttamista lykätään lain säätämien määräosien tultua suoritetuiksi. Ohjeet annettaisiin samanaikaisesti ehdotettujen lainmuutosten voimaantumalon kanssa. Siksi ehdotetaan, että lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin saataisiin ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

3. Voimaantulo

Jotta ehdonalaista vapautumista koskevat oikeusministeriön ohjeet ehdittäisiin laatia ennen lain voimaantuloa, laki saatettaisiin voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on sen hyväksynyt.

Rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevien säännösten muutoksiin ei sovelleta niin kutsuttua lievemman lain periaatetta. Kuitenkin täytäntöönpanossa tehdään hallintopäätöksiä tai niihin

rinnastuvia ratkaisuja. Ne synnyttävät vangille oikeuksia, joita tavallisessa säätämisjärjestyksessä säädetyllä lailla ei pitäisi häneltä evätä.

Ehdonalaisen vapautumisen ajankohtaa koskeva ennakoita tehty ratkaisu on nimenomainen hallintopäätös. Se oikeuttaa vangin odottamaan vapautumista päätettynä ajankohtana. Täytäntöönpanon alussa lasketaan vangin aikaisin mahdollinen vapautumisajankohta. Tämä annetaan vangille tiedoksi. Myös tämä laskelma käsitetään vankien keskuudessa siten, että se oikeuttaa odottamaan vapautumista laskettuna ajankohtana, jollei vangista itsestään johtuvista syistä vapautuminen rästä lykkäänny. Siten tavallisella lailla ei pitäisi siirtää myöhemmäksi ainakaan päätettyä, muttei tällaista laskettuakaan tiedoksi annettua ehdonalaisen vapautumisen ajankohtaa. Toisaalta on selvää, että uuden lain, jos se oikeuttaa aikaisempaan vapautumiseen, pitää koskea sen voimaan tullessa rangaistuslaitoksessa rangaistustaan suorittavia vankeja. Käytännössä päädytään hyvin samantapaiseen tilanteeseen kuin mitä lievemman lain periaate merkitsisi.

Selvyyden vuoksi lakiin pitäisi ottaa säännös siirtymäkautta varten. Laintarkastuskunnan ehdotuksen mukaisesti laaditut voimaantulosäännöksen 2 ja 3 momentti toteuttavat periaatetta, jonka mukaan siirtymäkauteen tulee sovellettavaksi vangille edullisempi laki.

Lisäksi voimaantulosäännöksessä mainittaisiin selvyyden vuoksi, että ehdotettu koeajan vähimmäispituus ei koske ennen lain voimaantuloa alkaneita koeaikoja.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 13 ja 16 § sekä 17 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 13 § muutettuna 1 päivänä huhtikuuta 1966, 10 päivänä joulukuuta 1971 ja 31 päivänä joulukuuta 1975 annetuilla laeilla (203/66, 840/71 ja 1036/75), 16 § muutettuna kahdella ensiksi mainitulla lailla sekä 17 §:n 2 momentti viimeksi mainitussa laissa, näin kuuluviksi:

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

13 §

Määrääjäksi vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kaksi kolmannesta tai, milloin ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen on erityisiä syitä, puolet siitä, kummassakin tapauksessa kuitenkin vähintään 14 päivää.

Harkittaessa kysymystä vangin päästämisestä ehdonalaiseen vapauteen on otettava huomioon hänen rikoksensa laatu ja syyt, hänen aikaisempi elämänsä ja käyttäytymisensä rangaistuslaitoksessa sekä ne olosuhteet, joihin hän vapaaksi päästyään joutuu, sekä selvitys siitä, että hänellä on rehellinen toimeentulo, ja voidaanko mainittujen seikkojen tai muiden syiden perusteella olettaa hänen vastaisuudessa elävän nuhteettomasti. Jos vanki on aikaisemmin päästetty ehdonalaiseen vapauteen, on lisäksi otettava huomioon ehdonalaisten vapauden menettämisen syy. Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskeva kysymys voidaan ratkaista jo ennakolta ja asettaa samalla ehdoksi, että vanki ennen vapauttamista esittää vankilanjohtajalle hyväksyttävän selvityksen toimeentulostaan ehdonalaudessa vapaudessa ja käyttäytyy rangaistuslaitoksessa moitteettomasti. Samalla voidaan määrätä muita ehtoja, jotka vangin on täytettävä päästäkseen ehdonalaiseen vapauteen.

Ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä päättää oikeusministeriö tai sen ohjeiden mukaan vankilan johtokunta. Jos johtokunta on päättänyt, ettei vankia ole päästettävä ehdonalaiseen vapauteen kuukauden kuluessa siitä, jolloin hänet oikeusministeriön ohjeiden mukaan voidaan aikaisintaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, päätös on saatettava oikeusministeriön ratkaista-

vaksi. Oikeusministeriö voi määrätä, että johtokunnan päätöksessä tarkoitettu asia on saatettava ministeriön ratkaistavaksi muissakin tapauksissa.

Käsitellessään ehdonalaista vapauttamista koskevaa asiaa johtokunnan on varattava vangille tilaisuus tulla kuulluksi. Johtokunnan on ministeriöön toimitettaviin asiakirjoihin liitettävä selostus vangin asian käsittelyssä esittämästä lausumasta. Ehdonalaista vapauttamista koskeva kielteinen päätös on perusteltava.

16 §

Ehdonalaisten vapautensa menettänyt on toimitettava vankilaan suorittamaan sitä rangaistusta, joka oli jäljellä, kun hänet päästettiin vapaaksi (*jäännösrangaistus*).

Vanki, joka suorittaa yksinomaan jäännösrangaistusta, voidaan päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suorittuaan jäännösrangaistusta vähintään yhden kuukauden.

Vanki, joka jäännösrangaistuksen lisäksi suorittaa muuta vankeusrangaistusta, voidaan päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suorittuaan yhteenlaskettua rangaistusta ajan, joka vastaa 13 §:n 1 momentissa säädettyä osaa mainitusta muusta rangaistuksesta, sekä sen lisäksi yhden kuukauden.

17 §

Koeaika on jäännösrangaistuksen pituinen, kuitenkin vähintään kolme kuukautta ja enintään kolme vuotta. Koeaikaa voidaan 15 §:n 1 momentin nojalla pidentää yhteensä enintään kahdella vuodella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tätä lakia on sovellettava myös päästettäessä ehdonalaiseen vapauteen vanki, jonka rangaistusaika on alkanut ennen lain voimaantuloa. Mikäli

vanki aikaisemman lain mukaan voitaisiin päästää aikaisemmin ehdonlaiseen vapauteen, on kuitenkin noudatettava viimeksi mainittua lakia.

Jos 2 momentissa tarkoitetun vangin suoritettavaksi tulee tämän lain tultua voimaan hänen jo suoritettavanaan olevan rangaistuksen kanssa yhteenlaskettava jäännösrangaistus, sen vaikutus ehdonalaisen vapautumisen ajankohtaan määräytyy tämän lain mukaan. Tällaisen vangin suoritettavaksi tämän lain voimassa ollessa tulevan

muun vankeusrangaistuksen vaikutus ehdonlaiseen vapautumiseen määräytyy soveltamalla lievempää lakia siten kuin 2 momentissa on säädetty.

Mitä 17 §:n 2 momentissa on säädetty vähimmästä koeajasta, ei ole sovellettava ennen tämän lain voimaantuloa alkaneeseen koeaikaan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 6 päivänä marraskuuta 1987

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 13 ja 16 § sekä 17 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 13 § muutettuna 1 päivänä huhtikuuta 1966, 10 päivänä joulukuuta 1971 ja 31 päivänä joulukuuta 1975 annetuilla laeilla (203/66, 840/71 ja 1036/75), 16 § muutettuna kahdella ensiksi mainitulla lailla sekä 17 §:n 2 momentti viimeksi mainitussa laissa, näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

13 §.

Määrääjäksi vapausrangaistukseen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kaksi kolmannesta tai, milloin ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen on erityisiä syitä, puolet siitä, kummassakin tapauksessa kuitenkin vähintään kolme kuukautta (*harkinnanvarainen ehdonalainen vapaus*). Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä päättää oikeusministeriö tai sen antamien ohjeiden mukaan rangaistuslaitoksen johtokunta vankia kuultuaan. *Ratkaisuvaltaa ei kuitenkaan saa siirtää johtokunnalle, milloin rangaistus aika on kahita vuotta pitempi.* Jos johtokunta on päättänyt, ettei vankia ole päästettävä ehdonalaiseen vapauteen, päätös on alistettava oikeusministeriön vahvistettavaksi. Jos ehdonalaiseen vapauteen päästämistä edellä sanotun mukaisesti päättää oikeusministeriö, rangaistuslaitoksen johtokunnan on asiaa koskevaan esitykseensä tai lausuntoonsa liitettävä selostus vangin asian käsittelyssä esittämästä lausumasta ja lausuman perustelut.

Harkittaessa kysymystä vangin päästämisestä *1 momentin mukaan* ehdonalaiseen vapauteen on otettava huomioon hänen rikoksensa laatu ja syyt, vangin aikaisempi elämä ja käyttäytyminen rangaistuslaitoksessa sekä ne olosuhteet, joihin hän vapaaksi päästyään joutuu, sekä selvitys siitä, että hänellä on rehellinen toimeentulo, ja voi-

13 §

Määrääjäksi *vankeusrangaistukseen* tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan, tuomioistuimen rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla tekemä vähennys mukaan luettuna, kaksi kolmannesta tai, milloin ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen on erityisiä syitä, puolet siitä, kummassakin tapauksessa kuitenkin vähintään 14 päivää.

(Ks. ehdotuksen 3 ja 4 mom.)

Harkittaessa kysymystä vangin päästämisestä ehdonalaiseen vapauteen on otettava huomioon hänen rikoksensa laatu ja syyt, *hänen* aikaisempi elämänsä ja käyttäytymisensä rangaistuslaitoksessa sekä ne olosuhteet, joihin hän vapaaksi päästyään joutuu, sekä selvitys siitä, että hänellä on rehellinen toimeentulo, ja voidaanko mainittujen

Voimassa oleva laki

daanko mainittujen seikkojen tai muiden syiden perusteella olettaa hänen vastaisuudessa elävän nuhteettomasti. Jos vanki on aikaisemmin päästetty ehdonalaiseen vapauteen suorittamasta täytäntönpantavana olevaa rangaistusta, on lisäksi otettava huomioon ehdonalaisen vapauden menettämisen syy. Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskeva kysymys voidaan ratkaista jo ennakkolta ja asettaa samalla ehdoksi, että vanki ennen vapauttamista esittää vankilanjohtajalle hyväksyttävän selvityksen toimeentulostaan ehdonalaisessa vapaudessa ja käyttäytyy rangaistuslaitoksessa moitteettomasti. Samalla voidaan määrätä muita ehtoja, jotka vangin on täytettävä päästäkseen ehdonalaiseen vapauteen.

(Ks. voimassa olevan lain 1 mom.)

Vankilanjohtajan on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen vanki, jonka määräämisen vapausrangaistuksen täytäntöönpano on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja jonka rangaistuksesta on kärsimättä ainoastaan kuudesosa (pakollinen ehdonalainen vapaus), jollei oikeusministeriö, rangaistuslaitoksen johtokunnan esityksestä tai johtokuntaa kuultuaan, ole toisin määrännyt tahi vangille 10 §:n nojalla määrätyn kurinpitörangaistuksen täytäntöönpano taikka se, mitä 16 §:ssä säädetään, ole esteenä vapaaksi päästämiselle.

Jos vapausrangaistukset on 1 a §:n mukaan yhteenlaskettu, määräytyy vangin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan.

16 §.

Jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty henkilö julistetaan vapautensa menettäneeksi, on hänet jälleen pantava rangaistuslaitokseen kärsimään sitä rangaistusta, joka oli jäljellä silloin, kun hänet päästettiin vapaaksi (jäännösrangaistus). Hänen on kuitenkin oltava rangaistuslaitoksessa vähintään kaksi kuukautta.

Milloin ehdonalaiseen vapauteen päästetty on menettänyt vapautensa käytösrikkomuksen vuoksi tai sellaisen uuden rikoksen johdosta, josta ei ole välittömästi tuomittu vapausrangaistusta, hänet voidaan päästää uudelleen harkinnanvaraisen ehdonalaiseen vapauteen hänen kärsittyään jäännösrangaistusta vähintään kolme kuukautta.

Jos ehdonalaisen vapautensa menettäneen kärsittävä on jäännösrangaistuksen lisäksi muu

Ehdotus

seikkojen tai muiden syiden perusteella olettaa hänen vastaisuudessa elävän nuhteettomasti. Jos vanki on aikaisemmin päästetty ehdonalaiseen vapauteen, on lisäksi otettava huomioon ehdonalaisen vapauden menettämisen syy. Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskeva kysymys voidaan ratkaista jo ennakkolta ja asettaa samalla ehdoksi, että vanki ennen vapauttamista esittää vankilanjohtajalle hyväksyttävän selvityksen toimeentulostaan ehdonalaisessa vapaudessa ja käyttäytyy rangaistuslaitoksessa moitteettomasti. Samalla voidaan määrätä muita ehtoja, jotka vangin on täytettävä päästäkseen ehdonalaiseen vapauteen.

Ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä päättää oikeusministeriö tai sen ohjeiden mukaan vankilan johtokunta. Jos johtokunta on päättänyt, ettei vankia ole päästettävä ehdonalaiseen vapauteen kuukauden kuluessa siitä, jolloin hänet oikeusministeriön ohjeiden mukaan voidaan aikaisintaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, päätös on saatettava oikeusministeriön ratkaistavaksi. Oikeusministeriö voi määrätä, että johtokunnan päätöksessä tarkoitettu asia on saatettava ministeriön ratkaistavaksi muissakin tapauksissa.

Käsitellessään ehdonalaista vapauttamista koskevaa asiaa johtokunnan on varattava vangille tilaisuus tulla kuulluksi. Johtokunnan on ministeriöön toimitettaviin asiakirjoihin liitettävä selostus vangin asian käsittelyssä esittämästä lausumasta. Ehdonalaista vapauttamista koskeva kielteinen päätös on perusteltava.

16 §

Ehdonalaisen vapautensa menettänyt on toimitettava vankilaan suorittamaan sitä rangaistusta, joka oli jäljellä, kun hänet päästettiin vapaaksi (jäännösrangaistus).

Vanki, joka suorittaa yksinomaan jäännösrangaistusta, voidaan päästää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suorittettuaan jäännösrangaistusta vähintään yhden kuukauden.

Vanki, joka jäännösrangaistuksen lisäksi suorittaa muuta vankeusrangaistusta, voidaan päästää

Voimassa oleva laki

välittömästi tuomittu vapausrangaistus, häntä ei voida päästää uudelleen harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen ennen kuin hän on kärsinyt yhteenlaskettua rangaistusta ajan, joka vastaa 13 §:n 1 momentissa säädettyä osaa mainitusta muusta rangaistuksesta, kuitenkin vähintään kuusi kuukautta. Pakolliseen ehdonalaiseen vapauteen hänet voidaan 13 §:n 3 momentin mukaan päästää, kun hänellä on yhteenlasketusta rangaistuksesta kärsimättä enää kuudesosaa muusta rangaistuksesta vastaava aika.

Milloin johtokunta on päättänyt, ettei vankia ole päästettävä harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen edellä 2 ja 3 momentissa mainitussa ajassa, päätös on alistettava oikeusministeriön vahvistettavaksi. Jos 3 momentissa tarkoitetun muun rangaistuksen aika on kahta vuotta pitempi, vangin päästämistä harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen päättää oikeusministeriö johtokunnan esityksestä tai bankittuaan johtokunnan lausunnon.

17 §.

Koeaika on vapaaksi päästettäessä rangaistuksesta jäljellä oleva aika, kuitenkin enintään kolme vuotta. Koeaikaa voidaan 15 §:n 1 momentin nojalla pidentää yhteensä enintään kahdella vuodella.

Ehdotus

uudelleen ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan yhteenlaskettua rangaistusta ajan, joka vastaa 13 §:n 1 momentissa säädettyä osaa mainitusta muusta rangaistuksesta, sekä sen lisäksi yhden kuukauden.

17 §

Koeaika on jäänösrangaistuksen pituinen, kuitenkin vähintään kolme kuukautta ja enintään kolme vuotta. Koeaikaa voidaan 15 §:n 1 momentin nojalla pidentää yhteensä enintään kahdella vuodella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tätä lakia on sovellettava myös päästettäessä ehdonalaiseen vapauteen vanki, jonka rangaistus-aika on alkanut ennen lain voimaantuloa. Mikäli vanki aikaisemman lain mukaan voitaisiin päästää aikaisemmin ehdonalaiseen vapauteen, on kuitenkin noudatettava viimeksi mainittua lakia.

Jos 2 momentissa tarkoitetun vangin suoritettavaksi tulee tämän lain tultua voimaan hänen jo suoritettavanaan olevan rangaistuksen kanssa yhteenlaskettava jäänösrangaistus, sen vaikutus ehdonalaisten vapautumisen ajankohtaan määräytyy tämän lain mukaan. Tällaisen vangin suoritettavaksi tämän lain voimassa ollessa tulevan muun rangaistuksen vaikutus ehdonalaiseen vapautumiseen määräytyy soveltamalla lievempää lakia siten kuin 2 momentissa on säädetty.

Mitä 17 §:n 2 momentissa on säädetty vähimmäistä koeajasta, ei ole sovellettava ennen tämän lain voimaantuloa alkaneeseen koeaikaan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.